

Jozef verkocht

Thema: Jozef
Genesis 37

VOORAF

Het leven van Jozef staat beschreven in de hoofdstukken 37-50 van het eerste Bijbelboek. Als we het leven van Jozef overzien, gaat dit door vernedering heen tot verhoging, door lijden tot heerlijkheid. Dat is ook de weg die God met Zijn Zoon gaat. Jozef is een type van de Heere Jezus Christus. De rol des boeks is ook hier met Zijn Naam vervuld. Laten we in onze vertellingen niet blijven steken bij de persoon van Jozef, maar telkens heen wijzen op die meerdere Jozef, de ware en enige Behouder van het leven.

De geschiedenis van Jozef leert ons ook hoe wonderlijk God alles in het leven van Zijn kinderen leidt, dwars door het handelen van mensen heen. Het leven van Jozef lijkt volkomen te mislukken. De thuis voorgetrokken en verwende zoon van een herdersvorst wordt door zijn broers als slaaf verkocht en komt tenslotte in de gevangenis. Maar door vernedering heen gaat het tot verhoging als hij uit de gevangenis wordt gehaald om de dromen van de Farao uit te leggen en onderkoning van Egypte wordt. Dan wordt het voor Jozef en later voor zijn familie duidelijk: alle dingen moeten medewerken ten goede. Zo kan Jozef zijn familie te midden van de hongersnood in het leven behouden. De Heere werkt dwars door de onmogelijkheden heen. Dat zien we al bij de geboorte van Jozef. Jaren heeft Rachel moeten wachten op de kinderzegen. In die dagen was het verschrikkelijk als je kinderloos bleef. Je telde dan niet mee. Uit jou kon dan ook de beloofde Messias niet geboren worden. Als Rachel ziet dat haar zus Lea wel kinderen krijgt, wordt ze jaloeers en zegt tegen Jakob: 'Geef mij kinderen, of indien niet, zo ben ik dood' (Gen. 30: 1). Jakob antwoordt dan boos en bestraffend: 'Ben ik

dan in plaats van God, Die de vrucht des buiks van u geweest heeft?' Rachel geeft haar dienstmaagd Bilha aan Jakob. Maar ook de kinderen van haar dienstmaagd, als het ware op haar naam gezet, bieden haar geen troost. Wat is dit ook erg geweest voor Jakob. Toen Lea al zes kinderen had ontvangen, was de vrouw waar Jakob het meest van hield nog kinderloos. Zijn liefde voor haar kon de pijn en de schande van dit gemis niet geheel wegnemen. Rachel gaat de Schrift door als een vrouw die weigerde vertroost te worden. Maar wanneer alle menselijke wegen dood lopen, breekt de tijd van de Heere aan. Hij gedenkt aan Rachel en doet haar in blijde verrukking uitroepen: 'God heeft mijn smaadheid weggenomen' (Gen. 30: 23). Uit de geboorte van haar eerste kind klimt de hoop weer in haar op. Zij noemt hem Jozef. Deze naam betekent: de Heere voege mij een andere zoon daartoe. Ze heeft nog een zoon gekregen, Benjamin, en tijdens zijn geboorte is ze gestorven. De Heere werkt dwars door de onmogelijkheden heen. Dat zien we niet alleen bij Jozef maar ook bij de meerdere Jozef.

GELOOFSLEER

Heidelbergse Catechismus, zondag 6 (vraag 19), 9 en 10.
Nederlandse Geloofsbelijdenis, artikel 13.

a. Jozef thuis te Hebron (Gen. 37: 1-11)

UITLEG VAN DE TEKST

Met het eerste woordje 'En...' van Gen. 37 wordt een koppeling gelegd met het voorgaande hoofdstuk, waarin staat hoe het met Ezaü en zijn nage-

slacht gegaan is. De nakomelingen van Ezau wonen al in steden, als die van Jakob nog in tenten wonen en als zwervers leven in een land waar ze nog niet veel meer hebben dan een stuk land in de buurt van Sichem en een grafspelonk in de buurt van Hebron. En dat terwijl de Heere Jakob het hele land Kanaän heeft beloofd. In 'het land der vreemdelingschappen zijns vaders' woont Jakob als gast en vreemdeling, met ten diepste een andere en betere bestemming, 'verwachtende de stad, die fundamenten heeft...' (Hebr. 11). Volgens vers 14 woont hij in de buurt van Hebron. Het is opvallend dat in vers 2 staat: 'Dit zijn Jakobs geschiedenissen', terwijl direct daarna de geschiedenis van Jozef volgt. Toch vormt de geschiedenis van Jozef een belangrijk onderdeel van de geschiedenis van Jakob, waarin de Heere duidelijk maakt hoe Hij Zijn raad volvoert en de komende Christus geboren zal doen worden. Aan het begin van deze geschiedenis is Jozef zeventien jaar. Dit betekent dat ze nu alweer elf jaar in het beloofde land Kanaän wonen, want Jakob heeft na de geboorte van Jozef nog zes jaar bij zijn oom Laban gewoond en gewerkt. Jozef vormt in het gezin van vader Jakob een buitenbeentje. Zijn broers kunnen niet goed met hem overweg. Dat is mense-lijk gezien ook wel te begrijpen, gezien het slot van vers 2. Met zijn broers, de zonen van Bilha en Zilpa, de bijvrouwen van Jakob, weidt hij de kudde, 'en Jozef bracht kwaad gerucht tot hun vader'. De broers leefden niet op die manier waarop ze behoorden te leven en daarover werd gesproken. Hierdoor werd Gods Naam gelasterd. Dat kon Jozef niet verdragen. Daarom bracht hij hun kwaad gerucht bij zijn vader, omdat zijn vader degene was die hiertegen moest optreden. Het is te begrijpen dat deze houding van Jozef door zijn broers niet in dank wordt afgenomen. Toch noemt de Bijbel dit niet als belangrijkste oorzaak van hun haat. Ze haten hem, omdat ze zien dat hun vader hem boven al zijn broeders liefhad en om zijn dromen en woorden. Ze zeggen niet als Jozef straks in Dothan aankomt: daar komt die meesterspion, maar meesterdromer. In vers 3 en 4 lezen we dat de haat ontstaat doordat Jakob zijn voorliefde voor Jozef duidelijk laat merken. Als eerstgeboren zoon van zijn jonggestorven, meest geliefde vrouw Rachel, die hem na zoveel jaren vergeefs wachten, heeft gebaard toen Jakob 91 jaar was, trekt hij Jozef voor. Dat blijkt uit de veelervrige rok, die hij hem schenkt. We moeten hierbij denken aan een prachtig lang gewaad dat tot aan de voeten reikt, met mouwen tot aan de polsen, uit diverse kleuren geweven. Door dit prinselijk kleed aan Jozef te geven, bevoorrecht Jakob Jozef boven de andere broers en dit heeft als resultaat dat de broers Jozef uit haat niet meer vriendelijk toespreken. In vers 5 en 8 wordt vermeldt dat de broers Jozef nog te meer haten om zijn dromen. Toen er nog geen geschreven Woord

was, openbaarde God Zich op vier manieren: door een hoorbare stem, door gezichten of visioenen, door verschijningen en door dromen. Van dit soort dromen is ook in het leven van Jozef sprake. Ze tonen hem beelden over de toekomst. Op een gedreven wijze vertelt hij in vers 6 en 7 zijn eerste droom. In de droom zag hij dat hij samen met zijn broers bezig was schoven te binden op het veld. Toen zag hij dat zijn schoof overeind kwam en de schoven van zijn broers om de zijne heen gingen staan en voor zijn schoof bogen. Uit de reactie hierop van zijn broers blijkt dat verdere uitleg niet nodig is. Ze stellen een retorische vraag: 'Zult gij dan ganselijk over ons regeren; zult gij dan ganselijk over ons heersen?' Ze moeten er niet aan denken om te buigen voor Jozef! Kort hierna vertelt Jozef zijn broers een tweede droom. In deze droom over de zon, de maan en elf sterren die voor Jozef buigen, worden naast de broers nu ook Jozefs vader en moeder erbij betrokken. Bij zijn moeder moeten we hier denken aan Jozefs stiefmoeder Lea of Bilha, Rachels dienstmaagd, aangezien Rachel al gestorven is. Wanneer Jozef deze tweede droom aan zijn vader vertelt, krijgt hij ook van hem een duidelijke terechtwijzing: 'Zullen wij dan ganselijk komen, ik, en uw moeder, en uw broeders, om ons voor u ter aarde te buigen?' Hij bestraf Jozef, volgens de kanttekeningen: 'Meer om zijn andere zonen wat te verzachten, als dat hij inderdaad op Jozef vergramd zou zijn. Want hij merkte wel dat deze droom wat bijzonders in zich had.' Kijk maar naar vers 11b: 'Zijn vader bewaarde deze zaak' als een Maria (Luk. 2: 19). Hij voelde goed aan dat deze dingen van de Heere waren. God heeft in die dromen geopenbaard waar Hij met Jozef naar toe wil. Alleen niet hoe en wanneer. De derde reactie van de broers op de tweede droom is nog ernstiger dan de vorige reacties. Ze benijden Jozef. Ze worden bevangen door een ernstige jaloerse boosheid, die verder gaat dan haten en gemakkelijk kan over gaan tot concretisering van de haat in doodslag.

TER OVERWEGING

Wanneer Jozef het kwaad gerucht van zijn broers aan zijn vader vertelt, moeten we dit niet opvatten als klikken. Jozef kan al het kwade en verkeerde in de woorden en daden van zijn broers, waarmee ze niet alleen zichzelf en hun familie (kanttekeningen) maar bovenal God onteren, niet verdragen. Hieruit blijkt dat hij de Heere vreest. Hij zal zijn broers ongetwijfeld eerst zelf gewaarschuwd hebben en toen dat niet hielp zal hij naar zijn vader zijn gegaan. Wat doen wij als we een ander zien zondigen of daarover horen? Durven de kinderen hun vriendje of vriendinnetje te waarschuwen en als ze niet willen luisteren dit te zeggen tegen de meester of juf of hun vader of moeder? Dat word je evenals bij Jozef niet in dank afgenomen, maar als je de

Heere echt liefhebt, heb je verdriet over de zonden in je eigen leven en in het leven van de naaste en kun je daar niet over zwijgen.

We moeten er wel voor oppassen om in de vertelling Jozef af te schilderen als iemand die nooit iets verkeerd deed en de broers als zijn tegenpool. Ook Jozef heeft z'n fouten en tekorten in dit alles gehad.

Jakob heeft Jozef lief boven al zijn zonen, omdat hij een zoon van Rachel is. Daar komt nog iets bij. Bij deze zoon ziet hij een afkeer van de zonde en liefde tot de Heere en Zijn dienst. Jozef mocht al vroeg de Heere vrezen. Wanneer ouders één van hun kinderen voortrekken, is dat niet goed. Er kunnen nare gevolgen uit voortkomen. Binnen het gezin kunnen er spanningen optreden. Het kind dat voortrokken wordt, kan er ook verkeerde invloed door ondergaan. Misschien wordt het wel zo verwend, dat hij of zij onuitstaanbaar wordt. Daar kan een kind later zelf ook veel last mee krijgen. Het is te begrijpen dat wanneer we iets van het werk van de Heere in hun leven mogen opmerken, we ze meer kunnen liefhebben dan kinderen die met God en gebod geen rekening houden. Toch moeten ouders hun kinderen allemaal evenveel liefhebben, dat geldt ook voor de leiding van de zondagsschool.

In onze tijd spreekt de Heere - in het algemeen gesproken - niet meer door dromen. De Heere spreekt tot ons door Woord en Geest. Dat zien we ook al in dit gedeelte Jozef als een type van Christus. Jozef was de beminde zoon van zijn vader. God sprak bij de doop van de Heere Jezus: 'Deze is mijn geliefde Zoon.' Jozef haatte de zonde in het leven van zijn broers. Zo heeft Christus de zonde ook gehaat. Jozef als type van Christus maakte Gods verborgen raad bekend door de dromen te vertellen. Het werd hem niet in dank afgenomen, maar die dromen bevatten wel de boodschap van het behoud van Jakobs huisgezin. Zo heeft ook Christus ons de verborgen raad en wil Gods van onze verlossing volkomen geopenbaard (Heidelbergse Catechismus, zondag 12). Als de meerdere Jozef heeft Hij Zijn koningschap gepredikt, maar is miskend en veracht. Wat een haat en vijandschap heeft deze boodschap opgeroepen in Zijn dagen en tot op de dag van vandaag. Van nature verwerpen we in onze boosheid het evangelie, wij haten het Woord dat ons heil brengt. In de broers zien we wat voor een zondig en boos hart we in ons omdragen.

b. Jozef bij zijn broer te Dothan (Gen. 37: 12-36)

UITLEG VAN DE TEKST

De broers van Jozef zijn al enkele dagen met het vee weg en Jakob wil graag weten hoe het met hen

en het vee gaat. Daarom krijgt Jozef de opdracht om zijn broers, die bij Sichem zijn, een bezoek te brengen. Dat is geen eenvoudige opdracht voor Jozef. Sichem ligt zo'n 80 km van Hebron verwijderd. Het is een gevaarlijke reis van het gebergte van Juda naar Sichem (het huidige Nabloes) dat veel noordelijker op het gebergte van de Efraïm ligt. Een hele afstand om alleen af te leggen. Nu zou deze reis wel meevallen wanneer het reisdoel aange naam zou zijn. Uit de opdracht die Jozef krijgt, blijkt vaderlijke liefde. Jakob heeft niet alleen Jozef lief, maar ook zijn tien andere zonen. In het eerste gedeelte van dit hoofdstuk hoorden we hoe Jakob Jozef voortrok door hem een veelervrige rok te geven. Hier zien we dat hij ook om zijn andere kinderen geeft. Jakobs zonen zijn in de buurt van een beruchte plaats. Nog niet zolang geleden hebben daar bij Sichem verschrikkelijke dingen plaatsgevonden. Daar had Jakob een stuk land gekocht van de zonen van Hemor tegen de wil van de Heere in. Want de Heere had beloofd dat Hij het hele land aan Jakob geven zou. Wat was het moeilijk voor hem om uit de belofte te leven, daarom kocht hij dat stukje land. Maar dat heeft hij geweten. Daar werd Dina verkracht. Daar hebben vervolgens Simeon en Levi uit wraak de hele stad uitgemoord. In die omgeving, waar ze zoveel bloed hebben vergoten, weiden de broers de kudde. Hoe durven ze? Jakob is bezorgd en benieuwd hoe het met zijn kinderen zal gaan in dat vijandige land. Daarom zegt hij ook tegen Jozef: 'Breng mij een woord wederom' (vers 14). Jozef maakt geen enkele tegenwerping, hoezeer hij ook wist hoe zijn broers over hem dachten. Hij gehoorzaamde zijn vader. Dat blijkt al uit de woorden: 'Zie, hier ben ik.' Ook Jozef heeft zijn broeders lief. Hij gaat niet alleen omdat hij moet, maar ook omdat hij wil. Dat blijkt wel uit het zoeken van zijn broers. Als Jozef zijn broers bij aankomst niet kan vinden in de buurt van het kamp van Sichem, dan denkt hij er niet aan om terug te keren, maar brengt waarschijnlijk de nacht in het kamp door om de volgende dag in de uitgestrekte velden naar zijn broers te zoeken. Een man ziet Jozef dwalen in de buurt van Sichem en vraag wat hij zoekt. De man zegt dat zijn broers naar Dothan zijn gereisd. Deze plaats lag nog weer zo'n twintig kilometer ten noordwesten van Sichem. Waarom zijn ze daar? Is dat vanwege de mooie grasvlakten voor hun schapen? Door Gods voorzienigheid moesten Jozef en zijn broers elkaar juist ontmoeten in Dothan en niet bij Sichem. Langs Dothan liep de grote handels- of karavaanweg, die van Syrië voerde naar Egypte. Daarover trokken kooplieden met hun handelswaar. Hier doet zich straks voor de broers de mogelijkheid voor om Jozef te verkopen. De in onze ogen toevalligheden zijn juist Zijn daden. Hoewel Gods Naam in Gen. 37 niet voorkomt, merken we hierin wel Gods hand op. Jozef vindt

zijn broers inderdaad bij Dothan. Met een hart vol liefde nadert hij hen, verblijd om hen te ontmoeten. Wordt hij door zijn broers met liefde verwacht? Bespeuren ze in zijn komst de liefde van hun vader? Integendeel, de haat van de broers tegen Jozef komt tot een uitbarsting als ze hem door zijn prachtige veelvorige rok al van verre zien aankomen: 'Ziet, daar komt die meesterdromer.' Aan die dromen ergeren ze zich het meest. In vers 18 lezen we dat ze raad houden, een listige raad om hem te doden. Het eerste plan dat geopperd wordt, is om Jozef te doden en zijn lichaam in een kuil te gooien en vervolgens tegen hun vader te zeggen dat een boos of wild dier (leeuw of beer) hem verslonden heeft (vers 20). Ze hebben niet in de gaten dat zij nog erger zijn dan boze dieren. Een roofdier verscheurt gewoonlijk niet zijn eigen soortgenoot! Door Jozef te doden willen ze bewijzen dat zijn dromen niet uitkomen. Vermoedelijk heeft Simeon het voorstel gedaan om Jozef te doden en hun oude vader te bedriegen. We denken dat omdat het straks Simeon is die door Jozef in de kerker gesloten wordt in Egypte. Ruben weet zich als de oudste echter verantwoordelijk voor zijn halfbroer en probeert de moord op Jozef te voorkomen (vers 21 en 22): 'Laat ons hem niet aan het leven slaan. Vergiet geen bloed; werpt hem in deze kuil die in de woestijn is, en legt de hand niet aan hem.' In werkelijkheid is hij van plan om Jozef later heimelijk uit de put te halen (vers 29) en hem terug te brengen tot zijn vader. Kuilen waren vermoedelijk putten die gegraven waren om in de regentijd water op te vangen. In de winter en in het voorjaar waren ze gevuld, de rest van de tijd stonden ze droog. Wanneer Jozef arriveert, trekken ze hem de veelvorige rok uit, grijpen hem vast en werpen hem zonder medelijden in een lege waterput. Wat heeft Jozef geroepen en geschreeuwd. We lezen daar in dit gedeelte niets van, maar later lezen we van de broers dat ze zich herinneren dat zij 'de benauwdheid van zijn ziel zagen, toen hij hen om genade bad' (Gen. 42: 21). Daarna gaan de broers eten. Onder de maaltijd komt er een reisgezelschap van Ismaëlieten uit Gilead voorbij. Deze karavaan kooplieden is op weg naar Egypte met hun koopwaar van specerijen, balsem en mirre door kamelen gedragen. Wanneer de broers de kooplieden zien, is Ruben niet aanwezig. Waarschijnlijk past hij op de kudde in het heuvelachtige gebied, terwijl zijn broers de maaltijd gebruiken. Nu komt Juda met een ander plan. Is het niet beter om Jozef aan deze kooplieden te verkopen i.p.v. hem te doden, 'want hij is onze broeder, ons vlees'. De broers stemmen in met dit voorstel. Ze trekken Jozef uit de put en verkopen hem voor twintig zilverlingen, de normale prijs voor een half volwassen slaaf (Lev. 27: 5). Dat er in vers 28 ook gesproken wordt over Midianitische kooplieden geeft aan dat het

een reisgezelschap van verschillende nationaliteiten moet zijn geweest. Wanneer de kooplieden met Jozef vertrokken zijn naar Egypte, komt Ruben bij de put en ontdekt tot zijn grote schrik dat deze leeg is. Dan scheurt hij zijn klederen en gaat naar zijn broer: 'De jongeling is er niet; en ik, waar zal ik heengaan?' Hoe kan hij nog thuiskomen? Hoe kan hij als oudste broer zijn vader Jakob nog onder ogen komen? Er wordt een plan bedacht. Ze slachten een geitenbokje en dopen de rok van Jozef in dat bloed. Vervolgens sturen ze enkele knechten naar Jakob met de jobstijding: 'Deze hebben wij gevonden, beken toch, of deze uws zoons rok is of niet.' Ze durven het niet eens zelf. Jakob herkent het kledingstuk. Zoals hij eens als jongen met de kleding van zijn broer en een geitenbokje zijn blinde vader heeft bedrogen (Gen. 27: 9-17), zo wordt de bedrieger nu zelf met het kledingstuk van zijn zoon en het bloed van een geitenbokje bedrogen. Jakob scheurt zijn kleren en doet een zak om zijn lenden, als zichtbare uiting van zijn diepe smart en bedrijft vele dagen rouw. Gewoonlijk duurde deze openbare rouw een week, maar Jakob zegt te blijven rouwen tot aan zijn dood. Alle pogingen daarna van zijn zonen(!) en dochters om hem te troosten hebben geen resultaat. Dat gezien de dromen de dood van Jozef onmogelijk is, beseft Jakob niet. Hij verliest in het verdriet Gods woord uit het oog. Intussen wordt Jozef in Egypte door de Midianieten verkocht aan Potifar, een overste van de lijfwacht van Farao, die o.a. verantwoordelijk is voor de gevangenis waar hoge ambtenaren gevangen werden gehouden (Gen. 40: 3-4).

TER OVERWEGING

Als Jozef geroepen wordt door zijn vader en uitgezonden wordt, wie denkt dan niet aan die meerdere Jozef, Die door Zijn Vader geroepen is: 'Kom, dat Ik U tot hen zende.' Dat is de liefde van God de Vader. En wat antwoordde de Zoon? 'Zie Ik kom, om Uw wil te doen.' Hij is Zijn Vader gehoorzaam geweest en is gezonden naar een wereld verloren in schuld, naar dat vervloekte Sichem hier beneden om Zijn broeders te zoeken. Hij was Zijn spijze om de wil des Vaders te doen. Hij had alleen maar op het oog de welstand van dat volk, dat Hem van de Vader van eeuwigheid gegeven was. Heel het leven van Jezus kunnen we samenvatten in het antwoord dat Jozef gaf aan de man die hem vroeg: 'Wat zoekt gij?' Toen heeft Jozef geantwoord: 'Ik zoek mijn broeders.' Zo heeft Jezus Zijn broeders gezocht. 'Ik zoek Mijn broeders.' Die Ik van Mijn Vader kreeg, die Ik ga kopen met Mijn hartenbloed. Wel 33 jaar heeft Hij gedwaald in het veld en gezocht. De vossen hadden holen, de vogelen des hemels hadden nesten, maar Hij had niets waar Hij het hoofd kon neerleggen. Hij is gekomen tot de Zijnen, zegt Johannes, maar de Zijnen hebben Hem niet aange-

nomen. 'Ik zoek mijn broeders, mensen, jongeren en ouderen, die Hem haten.' Hij zoekt nog. Zoals Jozef tot zijn broeders komt, zo komt Christus ook tot ons. Elke keer als Zijn Woord gepredikt wordt en als er op de zondagsschool uit verteld wordt.

Wat is het verschrikkelijk wanneer broers zich beraden om een andere broer te doden. Wat kan haat ernstige vormen aannemen. Haat is ook de wortel van de doodslag. In 1 Joh. 3: 15 staat dat een iegelijk, die zijn broeder haat al een doodslager is. Hatén wij wel eens iemand? Dat betekent dat je eigenlijk wil, dat zo iemand er niet meer is. Denk ook aan vraag en antwoord 107 van de Heidelbergse Catechismus. Wat vormt in dit gedeelte de liefde van Jakob en de haat van zijn zonen een schril contrast. Veel groter is de tegenstelling tussen de lief-

de van God en de haat van ons hart tegen God en Christus.

Zonde baart zonde, zeggen we weleens. De ene zonde lokt de volgende zonde uit. Dat blijkt duidelijk uit deze geschiedenis: Jozef wordt in de kuil geworpen - Jozef wordt verkocht - vader Jakob wordt bedrogen - hun vader wordt getroost. De zonde staat nooit stil. Als een mens in de zonde leeft, gaat hij meestal steeds verder. De zonde is als een inktvis die met één arm begint, maar die ons op het laatst in al zijn tentakels houdt en ons steeds verder naar de diepte trekt. Gelukkig is er Eén, Die ons daaruit kan verlossen: de Heere Jezus Christus.

GELOOFSLEER

Nederlandse Geloofsbelijdenis, artikel 18.

